

[Refutació de Hobbes: l'home no és dolent per naturalesa]

Hobbes pretén que l'home és intrèpid per naturalesa i només mira com combatre i atacar. Un filòsof il·lustre pensa exactament el contrari, i Cumberland i Pufendorf també pensen que no hi ha ningú més tímid que l'home en l'estat de natura, sempre tremolant i disposat a fugir en sentir al seu voltant un soroll, un moviment, per petit que sigui.

—Jean-Jacques Rousseau, «Primera part», *Discurs sobre l'origen i els fonaments de la desigualtat entre els homes*, Girona: Edicions de la ela geminada, 2024, 47

No hem d'arribar, amb Hobbes, a la conclusió que, pel fet de no tenir cap idea de la bondat, l'home sigui per naturalesa dolent, que sigui viciós perquè no coneix la virtut, que negui sistemàticament favors que no creu deure als seus semblants, ni que, en virtut del dret a les coses que necessita, que amb raó s'atribueix, s'imagini forassenyadament que és l'amo de tot l'univers. Hobbes ha detectat perfectament els defectes de totes les definicions modernes del dret natural, però les conseqüències que es deriven de la seva demostren que hi dona un sentit que no és pas menys equivocat. En reflexionar sobre els principis que ell mateix estableix, aquest autor hauria de dir que, essent l'estat de natura aquell en què vetllar per la nostra conservació és el menys perjudicial per a la d'altri, es tracta de l'estat més propens a la pau i el que més convé al gènere humà. Hobbes diu precisament el contrari pel fet d'haver associat inadequadament la preocupació per la conservació de l'home salvatge a la necessitat de satisfer una munió de passions que són obra de la societat i que han fet que les lleis siguin necessàries. El dolent, diu Hobbes, és un nen robust; faltaria saber si l'home salvatge és un nen robust. Si hi estiguéssim d'acord, ¿quina en seria la conclusió? Que si, quan és robust, aquest home fos tan dependent dels altres com quan és feble, no s'estaria de cap vici: de pegar a la mare quan trigués massa a donar-li el pit, d'estrangular un dels germans petits quan el molestés, de mossegar la cama a l'altre quan s'interposés en el seu camí o li dugués maldecaps, però ser robust i dependre dels altres són dues suposicions contradictòries en l'estat de natura: l'home és feble quan és dependent, i s'emancipa abans de ser robust. Hobbes no ha vist que la mateixa causa que impedeix que els salvatges facin servir la raó, com afirmen els nostres juriconsults, els impedeix al mateix temps d'abusar de les seves facultats, com pretén ell mateix, de manera que podríem dir que els salvatges no són dolents, precisament, perquè no saben què és ser bo, i que el que els impedeix d'actuar malament no és ni el desenvolupament de les llums ni el fre de la llei, sinó la tranquil·litat de les passions i el fet d'ignorar el vici: *tanto plus in illis proficit vitiorum ignoratio, quam in his cognitio virtutis*.

Però hi ha un altre principi al qual Hobbes no ha parat esment i que, atorgat a l'home per apaivagar la ferocitat del seu amor propi en certes circumstàncies, o el desig de conservar-se abans no neixi aquest amor (n. 15), serveix per temperar el zel pel seu benestar gràcies a la repugnància innata que li provoca veure patir el seu semblant. Em sembla que no caic en cap contradicció si concedeixo a l'home l'única virtut natural que el

de-tractor més acèrrim de les virtuts humanes s'ha vist obligat a reconèixer. Parlo de la pietat, disposició pròpia a éssers tan febles i subjectes a tants mals com nosaltres mateixos, virtut fins a tal punt universal i útil per a l'home que precedeix qualsevol mena de reflexió, i tan natural que se'n troben senyals visibles entre les bèsties mateixes. Sense parlar de la tendresa de les mares amb els fills, i dels perills que corren per protegir-los-en, cada dia observem la repugnància dels cavalls a trepitjar un cos en vida. Un animal no passa sense malestar pel costat d'un animal mort de la seva espècie; n'hi ha que els procuren, fins i tot, una espècie de sepultura, i els tristos gemecs dels ramats quan entren a un escorxador anuncien la impressió que reben de l'horrible espectacle que tenen al davant. Ens resulta agradable de veure com l'autor de *La faula de les abelles*, obligat a reconèixer en l'home un ésser compassiu i sensible, surt del seu estil fred i subtil amb l'exemple que ens en dona per oferir-nos la patètica imatge d'un home reclòs que entreveu a l'exterior un animal ferotge que arrenca un nen de la falda de la mare i li esclafa els membres fràgils sota la dentadura criminal mentre esquinça les entranyes palpitants del nen amb les urpes. Quina espantosa agitació no altera el testimoni d'un esdeveniment que no l'afecta personalment! Quina angoixa no el trasbalsa d'assistir-hi i no poder-hi intervenir per socórrer la mare esvanida i el petit agonizant!

—Jean-Jacques Rousseau, «Primera part», *Discurs sobre l'origen i els fonaments de la desigualtat entre els homes*, Girona: Edicions de la ela geminada, 2024, 66-68.